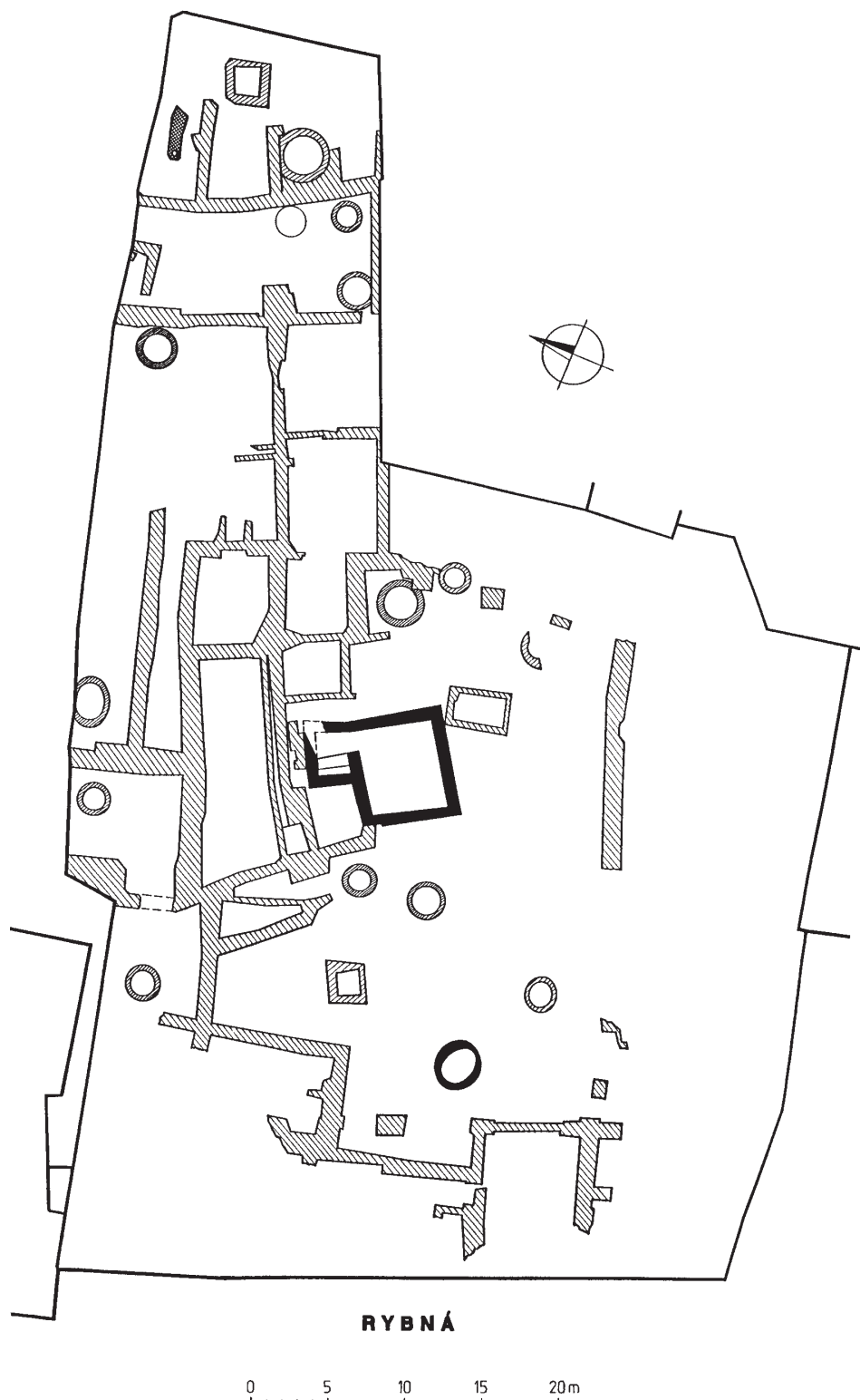

KOTÁZCE VÝSKYTU BŘIDLICOVÝCH DOMŮ V PRAZE

ZDENĚK DRAGOUN

Bádání o raně středověkém pražském domě se z podstatné části orientuje na poznávání kvádříkových románských domů, jejichž vznik je kladen prakticky do rozmezí jednoho století. Nejstarší z nich jsou datovány do 2. poloviny 12. století, většina však byla postavena v 1. půli 13. století.¹⁾ Otázka provenience tohoto stavebního typu, zastoupeného v Praze až sedmdesáti jedinci nejrozličnějšího stupně dochování, zůstává předmětem úvah, ve kterých nechybí ani hypotézy o domácím původu.²⁾ Dlužno přiznat, že některé konstrukční prvky nasvědčují přinejmenším určitému ovlivnění zdejší stavební tradicí.³⁾ Datování vzniku těchto objektů přináší nemalé problémy - jejím markantním společným rysem je konstrukce z opukového zdiva, realizovaného z pravidelných kvádříků, kladených do pečlivě rovných řádků a přítomnost uměleckohistoricky datovatelného detailu je jen výjimečná.⁴⁾ Jednou z exaktních cest řešení je datování archeologické, které zejména archeologickým výzkumem vně staveb může rozlišit horizonty starší a mladší než vznik stavby a podle nálezů v těchto horizontech určit dobu vybudování domu. Při současné orientaci archeologického výzkumu v Praze prakticky pouze na výzkumy záchranné jsme

Obr. 1: Praha I - Staré Město, Rybná ul. čp. 682/I. Situace odkrytých zděných konstrukcí na parcele. Černě vyznačeny čistě břidlicové stavby. (Kresba M. Müller, 1992.)

1) J. Čarek, *Románská Praha*, Praha 1947, s. 442. D. Líbal, *Praha románská - Architektura*, s. 105 - 118. In: *Praha středověká*, Praha 1983.

2) D. Líbal, cit. v pozn. 1, s. 106.

3) Zd. Dragoun, *K otázce vztahu středověkých zahloubených objektů a románských domů*, *Documenta Pragensia* IV, 1984, s. 77 - 78.

4) A. Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971, s. 48, 67. A. Merhautová - D. Třeštíková, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, Praha 1983, s. 192.

Obr. 2: Praha 1 - Staré Město, Rybná ul. čp. 682/I. Střední a východní část parcely během výzkumu. Břidlicový dům při pravém okraji snímku. Pohled od západu. (Foto F. Malý, 1992.)

ovšem odkázání pouze na náhodný výskyt takových příležitostí.⁵⁾ Souhrnné zpracování tohoto typu objektů, zahrnující i nejnovější objevy, také postrádáme, dosavadní literatura se spíše orientuje na ověřování příslušnosti již dříve označených domů k tomuto stavebnímu okruhu či ke konstatování nově objevených staveb,⁶⁾ pokusy o syntézu jsou nečetné a na definitivní soupis a vyhodnocení tohoto fenoménu dosud čekáme.⁷⁾ V současné době jako první krok tímto směrem začíná práce na projektu financovaném Grantovou agenturou ČR, jehož výsledkem bude zpracování katalogu pražských románských domů.

Pražské kvádríkové domy nemusí být nutně jediným typem obytných staveb své doby. Samozřejmě lze počítat s existencí domů dřevěných, provedených buď jako nadzemní konstrukce zanechávající po svém zániku v průběžně dále sídelně využívaném prostoru jen minimum dochovaných stop, nebo jako v různé míře zahloubené prostory. V druhém případě nehraje v tomto kontextu roli,

jedná-li se o zahloubené obytné prostory nebo o sklípky nadzemních dřevěných staveb. Nechybí však ani úvahy o výskytu kamenných domů z odlišného stavebního materiálu. V literatuře byla již konstatována existence jednoduchých domů postavených kompletně z břidlice.⁸⁾ Je to materiál v Praze dostupný, ale nepříliš používaný, protože je jednoznačně ze zdejších druhů kamene (nejčastěji užívaná je opuka, poněkud méně křemenec) nejméně kvalitní. Podrobněji popsány byly dva zděné objekty na parcele Pinkasovy synagogy. Z jednoho z nich byla zaznamenána exteriérová část jednoho nároží, z druhého reliktů tří stran včetně interiérové, v mladších etapách vícekrát výrazně upravované partie. Archeologicky jsou obě stavby datovány do přelomu 13. a 14. století na základě nálezů ze zásypu studny u prvního nebo ze starší sídlištní vrstvy u druhého z nich.⁹⁾ Uměleckohistorický pohled na tyto domy na Starém Městě pražském uvažuje o jejich vzniku ještě před stavbou Juditina mostu, který umožnil snadnější transport levobřežních opuk. Tato méně akcentovaná hypotéza je považuje za méně náročné stavby sousedící s výstavnějšími románskými budovami.¹⁰⁾ Dvě hlediska polemizujícího charakteru jako dialog archeologa s historikem umění jsou ponechána s otevřeným koncem,¹¹⁾ a vybízí k diskusi při dalších nálezech podobného charakteru a po jejich zhodnocení.

V druhé polovině roku 1992 probíhal náročný plošný archeologický výzkum na parcele domu čp. 682/I v Rybné ulici na Starém Městě pražském. Archeologické oddělení Pražského ústavu památkové péče zde prozkoumalo podstatnou část parcely, ležící v těsném sousedství staroměstské fortifikace a komendy německých rytířů, situované v 30. letech 13. století ke staršímu románskému kostelu sv. Benedikta.¹²⁾ Komplikovaná středověká zástavba na parcele, na které ve vrcholném středověku existovaly 3 měšťanské domy, obsahovala i relativně samostatnou, čistě břidlicovou stavbu. Její jednoduchý půdorys, některé stavební prvky a chronologický vývoj celé lokality dovolovaly uvažovat o předběžném datování domu do doby kolem poloviny 13. století.¹³⁾ V tomto období vzniká ve dvou stavebních etapách staroměstská fortifikace, pro jejíž budování je ve větší míře užívána i břidlice a zásadně se mění i charakter osídlení na zkoumané parcele, když předchází patrně nepravidelnou dřevěnou zástavbou v okolí komendy řádu německých rytířů u kostela sv. Benedikta nahrazují postupně vznikající kamenné domy na nově vytyčených parcelách. Právě s ohledem na výše uvedenou problematiku je vhodné se tímto objektem detailněji zabývat.

Břidlicový dům představovala stavba, skládající se z většího prostoru na půdorysu blízkém čtverci (vnější rozměr dosahoval 6,5×7,0 - 7,2 m) s nepravoúhlými rohy a s po-

5) Zd. Dragoun, Archeologický přínos k poznání románské architektury historických pražských měst v letech 1971 - 1991, Acta archaeologica Waweliana 2, Krakow, v tisku.

6) Zd. Dragoun, cit. v pozn. 5.

7) Zatím nejúplnější soupis přináší A. Merhautová, Raně středověká architektura v Čechách, s. 271 - 296. V. Piša, Románské domy v Praze, Monumentorum tutela 7, 1971, s. 85 - 174 rozlišuje kromě městského paláce dalších nepravděpodobných 12 typů románských domů. M. Radová, Románský dům a jeho doznění v gotice, s. 44 - 103, in: Románská architektura, Praha 1972, zařadila pražské románské domy do evropských souvislostí.

8) H. Olmerová - Ch. Kotíková - H. Ječný, Problém středověkých břidlicových domů v Praze, Monumentorum tutela 7, 1971, s. 175 - 201.

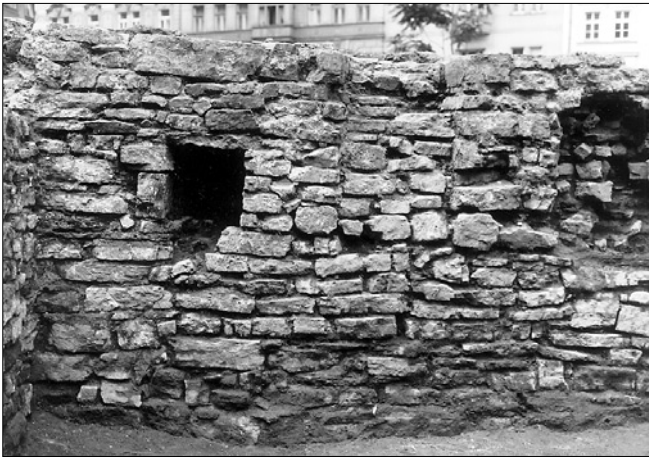
9) H. Olmerová, cit. v pozn. 8, s. 176 - 190. Datování druhého z domů není zcela spolehlivé, protože porušení vrstvy s nálezy 13. století (podle vyobrazení keramiky na obr. 5 lze uvažovat i o konci 12. století) představuje pro stavbu břidlicového domu pouze terminus post quem.

10) H. Ječný, cit. v pozn. 8, s. 192 - 194.

11) H. Olmerová - Ch. Kotíková - H. Ječný, cit. v pozn. 8, s. 175.

12) H. Ječný - H. Olmerová, Historie a proměny jednoho bloku při hradbách Starého Města pražského, Stáletá Praha XXII, 1992, s. 21 - 70.

13) Zd. Dragoun - M. Tryml, Praha 1 - Staré Město, Rybná ul. čp. 682/I, in: Zd. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1992, Pražský sborník historický 28, v tisku.

Obr. 3: Praha 1 - Staré Město, Rybná ul. čp. 682/I. Západní stěna sklepa brídlcového domu s nikou a spodní partií násypného otvoru. Pohled od východu. (Foto F. Malý, 1992.)

dobně vytyčeným nevelkým prostorem při severovýchodním nároží (vnější rozměr 2,5 - 2,9×3,9 - 4,2 m). Síla zdiva kolísala mezi 70 - 90 cm a jako stavební materiál byla použita téměř výlučně břidlice. Obvodové zdi byly vyžděny v jediné stavební fázi kontinuálně s tím, že veškeré zdi byly navzájem provázány s výjimkou západní zdi menší prostory, která byla k severní zdi větší prostory přiložena na spáru. I použitá malta byla jednotná - světlá našedle okrová a velmi hrubá s oblázky do velikosti 2 cm a velkými zrny nerozmíchaného vápna. Všechno dochované zdivo představovalo pouze základovou partii domu se sklepem v interiéru. Jeho jižní a východní stěna nebyla nikterak členěna, v západní části severní stěny a v jižní části západní stěny byly vyžděny niky o rozměrech 54×46 a 48 x 48 cm při shodné hloubce 56 cm. V severní a západní stěně byly dále patrné spodní partie nevýrazného sešíkmení zřejmě násypných otvorů do interiéru. V severní stěně byla tato partie 90 cm široká a od dochované koruny zdiva zasahovala do hloubky pouhých 60 cm na niveletu 189,00 m n. m., v západní straně byla široká 75 cm a její dochovaný vertikální rozměr činil 120 cm sází v úrovni 188,60 m n. m. Na interiérových lících byla zřetelná snaha po alespoň hrubém řádkování zdiva, narušeném zejména tam, kde bylo přerušeno nikami. Na samém východním konci severní stěny byl vstupní otvor, jehož špaleta byla vyžděna z opuky a cihel o rozměrech 28×13×8,5 cm. Jeden z opukových prvků nesl stopy opravy kamenickým zubákem, použitá malta v této partii byla výrazně jemnější. Mezi zdivem špalety vstupu a vlastním brídlcovým obvodovým zdivem byla zaznamenána spára, která může být jak rozdílem technologického charakteru, tak dokladem pro dodatečnou úpravu související se zřízením dochovaného vstupu do sklepa. Opukový práh vstupního otvoru byl umístěn cca 70 cm nad základovou spárou zdiva. Jeho výškové relace k původní podlaze ovšem neznáme - stopy úpravy podlahy nebyly zachyceny, zásyp sklepa sahal až na podložní písky v úrovni základové spáry a obsahoval keramický materiál 17. století. Menší prostor byl zachován v mladší zásahy výrazně narušenější podobě, která část jejího zdiva kompletně odstranila. Její základová spára v úrovni kolem nivelety 188,20 m n. m. je zhruba o 70 cm výše než základová spára hlavního prostoru, kolísající mezi hodnotami 187,40 - 187,60 m.

Obr. 4: Praha 1 - Staré Město, Rybná ul. čp. 682/I. Západní stěna brídlcového domu s pravoúhlou nikou a spodní partií násypného otvoru sklepa a část severní zdi s nikou. Pohled od východu. (Foto M. Tryml, 1992.)

I tato partie zanikla v průběhu 17. století, když nedlouho před zánikem byla zúžena nekvalitní vloženou zídkou, konstruovanou převážně z opuky s použitím břidlice a zlomků cihel, a navazující na západní špaletu vstupu do hlavního prostoru. Celková dochovaná výška zdiva kolísala u hlavního prostoru mezi 170 - 260 cm s tím, že část jižní stěny byla lokálně ještě více narušena, u menšího prostoru obnáší maximálně 120 cm. Na zdivu nebyly zaznamenány nejmenší stopy náběhu kleneb, registrovány byly ve všech dochovaných partiích pouze čistě vertikální linie stěn.

Ověření předpokládaného stáří lze pouze archeologickým datováním. V tomto směru nebyla situace optimální, protože na ploše celé parcely došlo v mladších obdobích k rozsáhlým terénním úpravám, které odstranily kromě horní partie zdiva stavby i část historických terénů bezprostředně s domem související. Postupně během výzkumu odkrývané vnější líce brídlcového zdiva byly charakteristické svojí nepravidelnou linií a vyhrzlou maltou a lze je považovat za základovou partii zděnou do výkopu. Samotné zdivo bylo v podstatné části přiloženo až ke svislé stěně výkopu, takže s možnými lokálními výjimkami nemůžeme hovořit o existenci souvislého základového vkopu. Bezprostřední kontakt s jinou kamennou zástavbou lze konstatovat jen u severozápadního nároží, k němuž je na spáru přizděna opuková zeď, související se západním čelem až 15 m dlouhého valeně zaklenutého opukového sklepa.

Pro spolehlivé datování popsaného domu je tedy nezbytné provést vyhodnocení a datování veškerých sousedících stratigrafií. Při datování nálezů z jednotlivých vrstev jsou pochopitelně hodnoceny nejmladší nálezky z nich a zcela běžná příměs starší keramiky není zmiňována. U obou poledníkově orientovaných zdí, tzn. u východní a západní stěny nebyly zaznamenány ani lokální partie výkopů, interpretovatelných jako základový vkop. V jedné části stratigrafie vně východní zdi objektu nelze vyloučit příslušnost dvou nejmladších dochovaných vrstev k horizontu vzniklému až po výstavbě domu. Obě tyto vrstvy obsahovaly jako nejmladší datovatelný prvek glazovanou keramiku 15. a 16. století. Z nejstarší vrstvy porušené základy východní zdi hlavního prostoru pochází ovšem velice blízká polévaná keramika, zařaditelná nejlouhěji do velmi vyspělého 15. století. Ostatní vrstvy starší než stav-

Obr. 5: Praha 1 - Staré Město, Rybná ul. čp. 682/I. Západní část severní stěny sklepa břidlicového domu s nikou a částí omítnuté spodní partie násypného otvoru. Pohled od jihu. (Foto F. Malý, 1992.)

ba přinesly nálezy keramiky datovatelné do 14. a 13. století s tím, že nejstarší prvky historického nadloží obsahují nálezy 1. poloviny 13. století. Západně od západní stěny břidlicového sklepa byly zaregistrovány již jen horizonty či zahloubené objekty starší než tato stavba. Nejmladší z nich byla pravoúhlá jáma o délce dochované stěny 120 cm, z jejíhož zásypu pochází početná kolekce keramiky konce 13. a počátku 14. století. V tomto prostoru byly zachyceny i jediné dva doklady valounkového štětování větší plochy, pocházející ze 2. poloviny 13. století. Obě dlažby jsou ovšem spolehlivě břidlicovým domem porušeny. Komplikovanější situace byla konstatována u jižní zdi objektu. Vně jeho západní partie byla zachycena výplň zahloubeniny, která probíhá částečně podél jižní zdi stavby a může být interpretována buď jako lokálně sesutá a následně zasypaná část základového výkopu pro sklep, nebo úzký relikť staršího zahloubeného objektu, břidlicovým domem porušeného. Nálezová kolekce z něj je datovatelná do 2. poloviny 13. století. Nejstarší dochované vrstvy jsou vesměs starší než břidlicová stavba a jejich nejmladší horizont obsahoval keramiku hodně pokročilého 13. nebo počátku 14. století. Severně od břidlicového sklepa v prostoru vymezeném na jihu severní zdi objektu a na východě západní stěnou břidlicové menší prostory je nejstarší dochovaný horizont historických terénů, kompletně opět starší než břidlicová stavba, datovatelný do doby před polovinou nebo kolem poloviny 14. století. Podél vnějšího líce severní stěny břidlicového sklepa byla v její střední partii zjištěna výplň úzké zahloubené rýhy, částečně zasahující i pod základovou spá-

ru západní zdi menší prostory. Z tohoto zásypu pochází soubor glazované keramiky velmi vyspělého 15. století, provázaného torzem kamenného sekeromlatu. Poslední místo kontaktu historického nadloží a břidlicového zdiva bylo v nevelkém prostoru mezi severní stěnou menšího břidlicového prostoru a jižní stěnou zdiva souvisejícího s velkým opukovým sklepem severně od břidlicového domu. Jedině na tomto místě byl evidován jednoznačně rozpoznatelný základový vkop břidlicové stavby, který (stejně jako vkop pro zmíněnou opukovou zeď) porušil oblázky vyložené ohniště a starší horizont 1. poloviny 13. století. Ze vkopu břidlicové stavby pochází tvrdě vypálený materiál pokročilého 15. století.

Z uvedeného detailního rozboru stratigrafické situace vyplývá, že vznik jednoduchého břidlicového domu, odkrytého archeologickým výzkumem na parcele čp. 682/I v Rybné ulici na Starém Městě pražském, můžeme datovat nehlouběji do samého konce 15. století, jak dokládají nálezy ze základového vkopu u severní stěny jeho menšího prostoru a u podobného lokálního zahloubení u severní stěny hlavní prostory. Nález patrně eneolitického sekeromlatu v této souvislosti představuje jenom zajímavý doklad uchovávání nejspíše náhodně nalezené starožitnosti, protože naprostá absence pravěkých nálezů v okolí nedovoluje předpokládat jeho prosté přemístění do nové nálezové situace při zemních pracích. Zásah u jižní zdi objektu je zřejmě reliktem staršího, stavbou domu porušeného objektu. Naprostá většina stratigrafie v sousedství stavby je touto stavbou rovněž porušena a obsahuje nálezy 13. a 14. století. Jen nepatrně vertikální linii stěn sklepa ustupující spodní partie násypných otvorů v interiéru sklepa rovněž nasvědčují tomu, že rozhraní původního nadzemního a základového zdiva se nacházela výrazně výše a že při recentních úpravách na parcele byla společně s historickými vrstvami vzniklými v době funkce zděné stavby zlikvidována i horní partie vrstev starších a spolu s nadzemní částí stavby i horní část základových partií. Přestože se tedy podobá jednoduchému domu, skládajícího se z poněkud nepravidelného, téměř čtvercového prostoru s patrně plochostropým sklepem a drobné obezděné vstupní prostory, vyznačuje archaickými konstrukčními prvky (vnitřní stěny se snahou o hrubé řádkování, existence pravoúhlých nik, nedostatečně rozmíchaná malta), jde určitě o stavbu pozdně středověkou. O nadzemní podobě domu můžeme na základě archeologického výzkumu uvažovat jen v hypotetické rovině, ale pokládáme ji rovněž za kamennou, protože případná hrázďená konstrukce by se měla projevit nálezy mazanice v interiéru či bezprostředním okolí.

Nevelká torza břidlicového zdiva byla na lokalitě zjištěna ještě v několika partiích. Některá z nich pocházela rovněž z vrcholně středověkých nebo mladších fází zástavby, budovaných možná i z druhotně použitého materiálu. Jednoznačně starší je pouze břidlicové obezdění studny, umístěné zhruba 15 m jižně od popsaného břidlicového domu. Podle nálezů ze zásypu zanikla někdy kolem poloviny 14. století, nálezy ze vkopu a stratigrafická situace datují její vznik do 2. poloviny 13. století.

Za dané situace tedy i nadále nemůžeme odpovědět na otázku, zda v literatuře popisované břidlicové stavby mohou být součástí chronologicky nebo konstrukčně souvisejícího celku, představujícího v rámci středověkého vý-

voje pražské obytné architektury zvláštní skupinu domů. Maximálně omezená pramenná základna nabádá k opatrnosti při formulování podobných hypotéz. Rozebíraný konkrétní příklad pak znovu zdůrazňuje nutnost co nejpodrobnějšího všestranného zhodnocení stavby před pokusem ji předběžně zařazovat do hypotetických kategorií. Než bude možné srovnat větší množství podobných, co nejlépe datovaných domů, bude třeba zůstat u konstatování, že používání různých stavebních materiálů nemůže být samo o sobě v pražském prostředí chronologicky citlivým prvkem.

Ze stavebně historických souvislostí víme, že ve druhé čtvrtině a na začátku druhé poloviny 13. století byl vybudován celý systém staroměstské fortifikace,¹⁴⁾ jejíž některé prvky, především vyzdívka stěn příkopu a části vlastní hradební zdi na severu a západě (tj. proti Vltavě), byly postaveny převážně z břidlice, a že tedy v tomto období je nutné předpokládat existenci lomů na tento materiál. Důvody použití do té doby i následně spíše jen sporadicky užívaného materiálu mohly být v zásadě trojí. Především to byla ohromná kubatura kamene nutná na celou stavbu, na níž se dále užívaly i ostatní dostupné materiály (opuka a křemenec). Jednodušší byla doprava, protože břidlice byla na rozdíl od opuky lámána na stejném břehu řeky. V určitých partiích opevnění, hlavně na zaplavovaných březích Vltavy, pak představovala břidlice odolnější materiál než opuka. Stavební akce takového rozsahu samozřejmě vyžadovala zřízení nových lomů, z jejichž produkce v tomto období a patrně ještě nějakou dobu poté mohly být stavěny i jiné stavby, snad i obytné domy. Ověření této možnosti ale i nadále zůstává úkolem dalšího výzkumu.

Obr. 6: Praha 1 - Staré Město, Rybná ul. čp. 682/I. Částečně narušená břidlicová studna. Pohled od jihozápadu. (Foto F. Malý, 1992.)

14) Zd. Dragoun, Stav a perspektivy poznání staroměstského opevnění, Staletá Praha XVII, 1987, s. 39 - 70.

ZUR FRAGE DES VORKOMMENS VON SCHIEFERHÄUSERN IN PRAG

Bei der archäologischen Erforschung des Hausgrundstückes Konstr. Nr. 682/I in der Rybnástrasse in der Prager Altstadt, durchgeführt im Jahre 1992 von der Archäologischen Abteilung des Institutes der Denkmalpflege von Prag, wurde ausser einer weiteren Bebauung auch ein einfaches Schieferhaus entdeckt. Es handelte sich um einen fast quadratischen Kellerraum mit den Ausmassen 6,5×7,1 m und um einen offensichtlich kleinen Eintrittsraum cca 2,7×4 m. Da dieses Objekt einige Bauelemente und Verfahren, bekannt aus der Prager romanischen Architektur (Streben nach der Lage des Mauerwerks, Bestehen der rechteckigen Nischen im Interieur) aufwies und da in der älteren Literatur die Hypothese vom möglichen romanischen Ursprung ähnlicher Bauten ausgesprochen wurde, wurde diesem Objekt eine ausführliche Aufmerksamkeit gewidmet. Als Resultat der Analyse der Stratigraphie ausserhalb des Baues und der Funde in ihm ist die archäologische Datierung der Bauentstehung offensichtlich unmittelbar am Ende des 15. Jahrhunderts. Obwohl man voraussetzen kann, dass es bei dem Aufbau der Altstädter Befestigung in der 30er und 50er Jahren des 13. Jahrhunderts, als der Schiefer in grösserer Masse in manchen Partien benützt wurde, auch zum Bau der Wohnobjekte aus diesem Material kommen konnte, kann man solche Häuser nicht eindeutig belegen. Auf Grund der bisheriger Quellenbasis erscheinen reine Schieferbauten als verhältnismässig rar vorkommende Objekte, die man in die ganze mittelalterliche Etappe der Entwicklung der Prager Ausbauung datieren kann. Das archäologische Datieren des Baues, der sich auf den ersten Blick mit frühmittelalterlichen Zügen kennzeichnet, unterstreicht wieder die Bedeutung der Fachzusammenarbeit bei dem Studium der mittelalterlichen Architektur.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Prag 1 - Altstadt, Rybná Strasse Konstr. Nr. 682/I. Lage der entdeckten gemauerten Konstruktionen auf der Parzelle. Schwarz bezeichnet reine Schieferbauten. Zeichnung M. Müller.

Abb. 2: Prag 1 - Altstadt, Rybná Strasse Konstr. 682/I. Mittel- und Ostteil der Parzelle während der Erforschung. Das Schieferhaus ist am rechten Bildrand. Anblick vom Westen. Lichtbild F. Malý.

Abb. 3: Prag 1 - Altstadt, Rybná Strasse Konstr. Nr. 682/I. Kellerwestwand des Schieferhauses mit Nische und unterem Teil der Schüttöffnung. Anblick vom Osten. Lichtbild F. Malý.

Abb. 4: Prag 1 - Altstadt, Rybná Strasse Konstr. Nr. 682/I. Westwand des Schieferhauses mit der rechteckigen Nische und dem unteren Teil der Schüttungsöffnung des Kellers und Teil der Norwand mit Nische. Anblick vom Osten. Lichtbild M. Tryml.

Abb. 5: Prag 1 - Altstadt, Rybná Strasse Konstr. Nr. 682/I. Westteil der Kellernordwand des Schieferhauses mit Nische und dem Teil der verputzten unteren Partie der Schüttöffnung. Anblick vom Süden. Lichtbild F. Malý.

Abb. 6: Prag 1 - Altstadt, Rybná Strasse Konstr. Nr. 682/I. Teilweise beschädigter Schieferbrunnen. Anblick vom Südwesten. Lichtbild F. Malý.

(Übersetzung: V. Klumpar)